

Rusiñol i Casas per Catalunya en carro

Molt més que un anecdotari

VINYET PANYELLA

És ben sabut que el viatge que van emprendre Santiago Rusiñol i Ramon Casas conegut com el viatge per Catalunya en carro va constituir una mina per a alimentar una llegenda vivent. Els esbossos biogràfics de tots dos artistes en parlen amb una certa imprecisió que Rusiñol, amb la seva voluntat d'anar nodrint la creació del personatge que amb els anys havia perpetrat, no només no desmentia sinó que, sorneguer fins al sarcasme, anava dimensionant. Tant era: els artistes, tots dos, tenien una obra prou consolidada a partir de la primera dècada del segle vint –i d'abans i tot– que no hi havia llegenda ni anecdotari que en desmentís la vocació, la modernitat i l'ofici.

L'interès dels dos artistes per recórrer les entranyes de la Catalunya Vella –que és per on, principalment, els seus períples els van menar– va sorgir de diferents motivacions en l'un i en l'altre. Als vint-i-vuit anys Rusiñol havia esdevingut un consumat excursionista, membre de l'Associació d'Excursions Catalana en la qual l'havia introduït el seu primer mestre, el pintor Tomàs Moragas, i havia publicat diversos textos literaris descriptius dels paisatges i les ruïnes artístiques que els excursionistes sovintejaven amb llenguatge pictòric. Alhora, i també gràcies al mestratge de Moragas, es va iniciar en el col·leccionisme d'obres de forja i d'art antic, fins al punt que el seu taller de Barcelona –el Cau Ferrat del carrer Muntaner, compartit amb l'escultor Enric Clarasó– era visitat i admirat per col·leccionistes d'art molt més veterans. Durant l'Exposició Universal de 1888 la seva col·lecció de forja va ser exposada com una de les més notables. De Manlleu estant, on sojornava algunes temporades al redós de la fàbrica familiar fundada pel seu avi Jaume, realitzava tota mena d'incursions i excursions a la recerca de peces de forja i paisatges per pintar.

Cinc anys més jove que Rusiñol, Ramon Casas havia viscut una primera joventut ben diferent. Mentre Rusiñol repartia el seu temps entre la fàbrica i el tauler de la seva seu social, al carrer Princesa de Barcelona, i les escapades per pintar, Casas havia fet una estada a París, on es va formar amb el pintor Carolus-Durand, de qui va aprendre la tècnica del retrat i la valoració de la pintura espanyola del Segle d'Or. Estades a Granada, Madrid i Sevilla van fer del jove un artista precoç i reeixit en la pintura de gènere, com les taumàquies, a les quals va aplicar una visió diferent seduït pel diàleg dels buits dels espais centrals i les multituds bigarrades i acolorides que omplien les places de braus.

La trobada entre tots dos artistes, fills de la burgesia industrial i amb una clara i irrenunciable vocació artística des de l'exercici de la més absoluta llibertat pictòrica, va comportar una gran complicitat en les idees estètiques i una amistat de per vida, tot i la diferent visió de la vida que tenien i van practicar cadascú des de la pròpia circumstància. Rusiñol i Casas coincideixen en els ambients artístics barcelonins i comparteixen, també, des d'un primer moment, la voluntat de ser reconeguts per la seva societat com a artistes i la necessitat de cercar temes pictòrics i llenguatges artístics que els permetin palesar la seva visió artística i creativa. Les crítiques favorables de Frederic Rahola des de *La Vanguardia* a principis de 1889 inicien la configuració del perfil singular i diferenciat del binomi Rusiñol-Casas enfront de la resta d'artistes del moment: “...en vez de entregarse al ocioso disfrute de su fortuna se dedican con tan ardiente vocación a la realización del arte, sin miras interesadas ni ansia de lucro, con verdadero anhelo artístico...”

L'estada a Poblet la primavera de 1889 va suposar l'oportunitat d'estrenger l'amistat i de fer projectes conjuntament. Rusiñol, casat i pare d'una criatura petita, la filla Maria, havia deixat el domicili familiar el 1887 camí de Granada, rere les passes de Marià Fortuny, i el 1888 havia realitzat una interessant campanya pictòrica paisatgística a Olot, als mateixos

Carro amb vuit mules de tir, 1889.
Ramon Casas.
Museu Cau Ferrat.
Sitges.

A la pàgina anterior:
Tombes de Poblet, 1889.
Santiago Rusiñol.
Col·lecció particular.

Paisatge amb rierol,
1889.
Santiago Rusiñol.
Biblioteca Museu
Víctor Balaguer.
Vilanova i la Geltrú.

paisatges que el seu admirat Joaquim Vayreda. El 1889, amb la campanya de Poblet, juntament amb Ramon Casas, on es va deixar extasiar per la poètica i la noblesa de les ruïnes, la voluntat d'escapar del jou familiar va ser definitiva: de comú acord amb el seu germà Albert no va tornar a casa seva. Ramon Casas el va acollir a Sant Benet de Bages i des d'allí van projectar el que després s'ha conegut com 'la volta per Catalunya en carro'. Ramon Casas, fill primogènit i solter d'una família enriquida pel comerç ultramarí i per la indústria, de vocació pictòrica més aviat urbana, s'avingué a fer una incursió per la Catalunya interior a velocitat de tartana, ideal, segons Rusiñol, per copsar tota la bellesa i l'atractiu de la llum i del paisatge.

Entre 1889 i 1892 Rusiñol i Casas desenvolupen una interessant visió del medi rural combinant la visió del paisatge amb la dels éssers que l'habitaven. Rusiñol, fins i tot, accentua el ruralisme dels personatges des de la seva ruda simplicitat i també dels paisatges. Ramon Casas desplega el seu talent per mitjà de dos llenguatges clarament diferenciats: el dels olis, en què principalment incideix en els paisatges, no tan matisats, potser, com Rusiñol, però amb la voluntat de copsar els canvis de llum i els elements més rústics, i el del dibuix. Rusiñol va combinar en perfecta correlació la visió pictòrica amb la visió

literària per mitjà d'un seguit de cròniques que el director i modernitzador de *La Vanguardia*, el periodista i posteriorment polític Modesto Sánchez Ortiz, li havia encomanat. Ramon Casas il·lustrà totes i cadascuna d'aquestes cròniques amb un traç segur, eficaç i mestriolament inconfusible, afermant el seu conegut ofici en una actuació precursora dels posteriors fotoperiodistes.

Amb les cròniques del primer viatge, *Desde mi carro* (1889), s'iniciava una important col·laboració a quatre mans de tots dos artistes que es va perllongar fins a 1893 des de les pàgines de l'esmentat diari i també de la revista *L'Avenç*, ja que Rusiñol hi va publicar diverses proses que Casas també il·lustrava. El setembre d'aquell mateix any emprengueren una aventura en bicicleta de Vic a Barcelona. L'any següent Rusiñol publicava a *La Vanguardia* uns dels textos amb més regust agredolç: *Aves de verano*, antecedent dels *Ocells de pas* (1905) i, sobretot, de *Lalegria que passa* (1898), sobre la vida miserable, errant i lliure dels saltimbanquis i còmics de carretera que Casas, igualment, va il·lustrar. El 1892, finalment, una segona sèrie del viatge en carro va omplir algunes pàgines del diari: *Otra vez en carro*. De *Manlleu a San Feliu*, en què tots dos artistes, acompanyats uns quants quilòmetres per Raimon Casellas, van emprendre el camí amb destinació

a Sant Feliu de Guíxols on, amb motiu de la inauguració del tren que hi feia el recorregut des de Girona, s'havia organitzat una important exposició d'art a la qual tots dos havien concorregut.

Entre 1889 i 1892, doncs, Rusiñol i Casas pinten del natural el que veuen i el que els interessa –la llibertat de la tria del tema era, per a ells, bons seguidors de Baudelaire, irrenunciable. Amb tot, a partir de l'estada que inicien ambdós a París a finals de 1890 i fins a 1892, on comparteixen un apartament del Moulin de la Galette, a Montmartre, s'esdevé un trànsit definitiu des del verd del paisatge català al gris emboïrat de la capital de l'art modern. Queda enrecre el sentiment del paisatge i d'una ruralia buscada i representada sense concessions, amb un realisme decantat vers el naturalisme que tant agradava als crítics moderns de l'època –un Frederic Rahola i un Josep Yxart, per exemple, o un Raimon Casellas, fins i tot, anterior al seu entusiasme vers el simbolisme influït pels primitius italians...

A partir de 1893 Casas i Rusiñol divergeixen en la seva recerca artística. Casas, instal·lat a Barcelona, esdevé el gran cronista de la seva ciutat i continua la seva brillant carrera de retratista, alhora que s'aboca obertament vers el mitjà publicitari dels cartells d'autor, que li atorgaran una aura icònica perquè arriben a tota mena de públics. El viatge resta en el record i en uns anys d'aprenentatge. La inclinació esportiva inicialment vers la bicicleta, fins que el motor guanya la partida, esdevé una de les seves característiques vitals, i els seus viatges transatlàntics i per Europa li atorguen una aura de *bon vivant* i artista consagrat que gaudeix de la vida i dels èxits del seu bon ofici.

En el cas de Rusiñol, l'experiència i les vivències dels viatges per la Catalunya Vella en companyia de Ramon Casas nodriran no pocs aspectes de la seva narrativa, que desenvoluparà plenament en les proses poètiques i llibres de viatges els anys immediatament posteriors, com *Anant pel món* (1895) o *Els caminants de la terra* (1897). Certament, tal com va concloure després del primer viatge en carro, sota les seves veles van veure paisatges i viure experiències molt difícils d'oblidar. Ni tan sols l'anecdòtic ni el mite –força imprecís, d'altra banda- que en va derivar esborren la intensitat palesa en els olis, els dibuixos i els textos que entre 1889 i 1892 van contribuir a desenvolupar dos artistes ben diferents però altament compenetrats amb el compromís de l'art, la llibertat que l'art reclama i la modernitat que van exemplificar. ■

Mainada de pagès,
1889. Ramon Casas.
Museu de Montserrat.
Abadia de Montserrat

*Rusiñol i Casas
retratant-se,* 1890.
Ramon Casas i
Santiago Rusiñol.
Museu Cau Ferrat.
Sitges.

En Sumalla, 1889.
Santiago Rusiñol.
Col·lecció particular.